

РІЗНОРІВНЕВІ ОСОБЛИВОСТІ КЛІШЕ ФРАНЦУЗЬКОГО ЛІТЕРАТУРНО-РОЗМОВНОГО МОВЛЕННЯ

У статті дається характеристика сучасної діалогічної мови літературно-розмовного стилю і виявляються закономірності її оформлення адекватними засобами сучасної французької мови; проаналізовано мовленнєві кліше як важливий компонент діалогічної мови, а також описано різні ситуації, в яких проходить спілкування, розкрито особливості мовленнєвих кліше французької мови на різних рівнях (лексичному, граматичному, семантичному).

Ключові слова: кліше, штамп, розмовна формула, ідіома, речення-формули, модально-емоційні речення, безособові речення.

Постановка проблеми. У наш час зі збільшенням міжнародного співробітництва та розширенням політичних, економічних та культурних контактів із зарубіжними країнами зросли вимоги до спеціалістів в галузі практичного оволодіння іноземними мовами. На жаль, існують численні матеріали, які свідчать про те, що у такого контингенту недостатньо високим є рівень володіння експресивним мовленням, та про те, що цей рівень не відповідає повною мірою вимогам програми говоріння іноземною мовою, в тому числі і в діалогічній формі. Подібний брак практичного оволодіння усним мовленням з іноземної мови виявляється в її бідності, невиразності, не емоційності, тобто в низькій загальній культурі.

Але у розпорядженні тих, хто навчається, немає достатньої кількості посібників, в яких науково обґрунтована та доступно описана методика навчання іншомовного діалогічного мовлення, особливо такі її специфічні компоненти, які додають мові природності, експресивності, емоційності, що оптимально наближає її до мови носіїв іноземної мови, одночасно дозволяючи мовцю економно виражати свої комунікативні наміри.

Як відомо, специфічними компонентами діалогу є його еліптичність, вставні слова, слова-«заповнювачі мовчання», мовленнєві кліше тощо. Існують

дані про те, що без мовленнєвих кліше діалогічне мовлення не існує в жодній мові.

Аналіз актуальних досліджень. Мовленнєві кліше досліджували Н.І. Гез, І.А. Зимняя, Г.В. Колшанський, F. Debyser, Ch. Edelhoff, H. Portine, Au. Sauvageot, M. Thérond та багато інших фахівців не лише у галузі лінгвістики та методики навчання іноземним мовам, а і в галузі психології та соціолінгвістики.

Не викликає сумніву те, що мовленнєві кліше привертають особливу зацікавленість вчених через те, що вони виступають частиною усного мовлення, а з іншого боку, через те велике функціональне, стилістичне, організаційно-синтаксичне навантаження, що його несуть мовленнєві кліше в потоці мовлення. Вибір цієї теми дослідження зумовив постановку головної мети, а саме – розглянути мовленнєві кліше і з'ясувати властиві цій категорії фонетичні, семантичні і лексико-граматичні характеристики.

Виклад основного матеріалу. Економія мовних засобів часто досягається завдяки використанню мовленнєвих кліше. Але вони не отримали ще достатньо точного визначення. Не існує однієї точки зору й на питання змісту самого поняття. Тому ми детальніше розглянемо цю проблему.

Мовленнєві кліше як пласт мови є таким лінгвістичним поняттям, яке широко розповсюджене в мові літературно-розмовного стилю. В літературі відзначається, що лексика цього функціонального стилю характеризується рядом особливостей, та вона ще недостатньо вивчена. Це пов'язано з тим, що в комунікативно-орієнтованій методиці важливо оволодіти не лексикою в цілому [4, с. 10], а визначеною лексикою, пов'язаною з досягненням різноманітних комунікативних цілей, таких як, наприклад: попросити / вимагати, запитати інформацію, порадити, запропонувати, тощо. Реалізація цих комунікативних цілей та, відповідно, вибір мовного матеріалу буде залежати від ситуації спілкування (офіційної та неофіційної) та сфери комунікації [1, с. 15].

Кліше безпосередньо пов'язані з мовним наміром тих, хто спілкується, та ситуацією спілкування; в ній відображуються зацікавленість, ставлення мовця

до події. Мовленнєві кліше грають роль «мовних опор», на які у безпосередньому спілкуванні нашаровуються усі види та варіанти реплік, які породжуються співбесідниками в діалозі.

Для того, щоб виробити визначення кліше, слід відокремити цю одиницю мови від інших, але для цього залишається необхідним зупинитися на співвідношенні мовленнєвого кліше з іншими мовними формулами. Існують різні погляди на те, які фрагменти мовного матеріалу слід відносити до кліше.

Мовленнєві кліше наділені рядом ознак, які наближують їх до фразеологізмів. Перш за все, це – висока стійкість, тобто компоненти кліше не варіанти, і кліше використовується в мові повністю, не створюється мовцем кожного разу заново.

Мовленнєві кліше як мовний феномен мають ряд переваг. Вони дозволяють реалізувати у зовнішній мові психологічні стереотипи, які відображають в свідомості часто повторювані явища дійсності [2, с. 11]. Вони характеризуються легкою репродуктивністю, дозволяють автоматизувати процес відтворення, полегшують процес комунікації. Незважаючи на те що при цьому спостерігається динаміка в утворенні нових кліше в розмовній мові та постійна зміна їх значення, можна говорити про постійний, тривалий набір кліше в тій чи тій мові.

Структурні типи кліше поділяються на три групи: двоскладні речення, односкладні речення та кліше як частина складного речення.

На морфологічному рівні основною властивістю мовленнєвих кліше є вживання часу дійсного способу. Але можна виділити групи кліше, в яких використовуються й інші способи: *subjonctif présent*, *conditionnel présent*, *impératif* [5, с. 12].

До складу цілої групи кліше входить займенник *le*, що має частіше за все значення вказівного займенника *cela*:

Tout porte à le craindre. – Є всі підстави цього остерігатись.

Причому займенник *le* у значенні *ce* може замінити ціле речення:

Je ne veux pas vous voir ici. Vous n'avez rien à faire dans ce laboratoire. Faites votre travail ailleurs et tenez-le pour dit. (Врахуйте те, що я сказав.)

В ряді мовних кліше займенник *le* не має еквівалента в українській мові:

Il le faut bien. – Треба.

On le dit. – Кажуть.

Велику роль у складі мовленнєвих кліше грає займенник *ça*, який додає висловлюванню відтінок фамільярності.

Vooyons un peu ça. – Давайте подивимось.

Grand comme ça. – Такий великий.

Où ça ? – Де це ?

Ça замінює підмет:

Ça vaut le coup. – Важлива справа;

Додаток: *Ce n'est pas ça.* – Справа не в тому.

Часто займенник *ça* вживається також для оцінки або ствердження вже висловленої думки:

Ça c'est trop fort ! – Це вже занадто !

Важливе місце у складі мовних кліше відводиться займенникам *se, en* та у, неозначено-особовому займеннику *on* [3, с. 15].

Tu en parles à ton aise. – Тобі легко так говорити.

Je m'en moque. – Мені нема до цього справи.

Ne vous y fiez pas. – Не довіряйте.

C'est à ne pas y croire. – Не віряться.

При заміні особових займенників неозначено-особовий займенник *on* завжди додає фамільярного відтінку виразові:

Est-ce qu'on est pressé ? – Ти поспішаєш ? / Ви поспішаєте ?

Щодо використання лексики у складі мовленнєвих кліше французької мови спостерігаються цікаві явища:

- випадок анафори для посилення того, що говорить співрозмовник:

Ça, c'est tout autre chose ! – Це вже інша справа!

- вживання ряду слів в переносному значенні:

C'est le cadet de mes soucis. – Це хвилює мене менш за все.

- широке вживання слова *bien*, що співпадає з якісним, кількісним та підсилюючим прислівниками:

якісними: *Il danse bien.* – Він гарно танцює.

кількісними: *bien fort* – міцно.

Для мовленнєвих кліше французької мови характерне й часте використання дієслова *faire*:

Ça ne fait rien. – Нічого.

Ça ne me fait ni chaud ni froid. – Мені все одно.

В плані семантики мовленнєві кліше є надзвичайно різноманітними. Поряд з кліше, які мають прозоре значення, існує велика кількість ідіоматичних мовленнєвих кліше. Ціла група кліше пов'язана з реаліями, з певними міфологічними та історичними подіями.

Висновки. Отже, загально визнаним є той факт, що мова у процесі спілкування змінюється залежно від контексту, в якому вона використовується. З цього погляду мова не є нейтральним інструментом думки. Потреба і бажання спілкуватися виникає у певній ситуації. Форма, так само як і зміст спілкування, є відповіддю на цю ситуацію, а мовленнєві кліше дозволяють реалізувати у зовнішньому мовленні психологічні стереотипи, які відбивають у свідомості явища дійсності, що часто повторюються. Кліше сучасної французької мови становлять багатий та цікавий лексичний пласт, який має певні особливості, які потрібно брати до уваги у письмовій та усній комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гез Н.И. Формирование коммуникативной компетенции как объект зарубежных методических исследований / Н.И. Гез // Иностранные языки в школе. 2005. № 2. С. 12–16.
2. Зимняя И.А. О становлении речевого механизма / И.А.Зимняя, В.Д. Тункель // Иностранные языки в высшей школе. 1989. № 3. С. 11–14.
3. Debyser F. Exprimer son désaccord / F. Debyser // Le français dans le monde. 2000. № 153. P. 13–19
4. Edelhoff Chn. Objectifs de l'enseignement des langues et pratiques relevant de la compétence de

communication / Chn. Edelhoff, van H. Bommel // Le français dans le monde. 2001. № 153. P. 9–13.

5. Portine H. Parler à ... ? ou la pragmatique / Portine H. // Le français dans le monde. 2003. № 180. P. 9–14.

Kabakova D.O. The peculiarities of French clichés belonging to literary and familiar styles of speech.

In the article we characterize the contemporary dialogue speech of literary and familiar styles and show the rules of its formation with the help of adequate means of contemporary French. We analyze speech clichés as an important component of dialogue speech and describe different situations of communication. The peculiarities of French speech clichés on different levels (lexical, grammatical, and semantic) are revealed.

Keywords: cliché, speech formula, idiom, sentence-formula, modal and expressive sentences, impersonal sentences.